

que Pius IX era l'autor del «Syllabus» d'errors i que convocà el Primer Concili del Vaticà on va definir-se la constitució dogmàtica «Pastor aeternus» que donà el vist i plau a la infalibilitat de Papa sempre que parlés «ex cathedra», és a dir com a «Pastor Suprem de l'Església Universal i sobre temes de fe i costums».

3. Jaume Collell, a *El venerable P. Claret i l'Obra de la Bona premsa* (dins *Sembrant Arreu*. Vic, 1927) escriu: «Intuïció maravellosa y fecundíssima fou la que tingué Mossen Claret de la necessitat urgent de la propaganda escrita. Comprenia perfectament y ho palpava en ses campanyes de predicació, qu'«tantum durat quantum sonat» també tenia una aplicació entristidora als efectes fulgurants d'una missió o d'un novenari en que s'havia remogut la consciència d'un poble; y perçó no tardà gayre en utilitzar, en forma verdaerament intensiva, l'arma poderosa del full de paper estampat. Començà modestament escampant arreu hont predicava una fulla recomanant la formació d'una «Societat espiritual de Maria Santíssima, per desterrar lo malehit vici de la blasfèmia» trayent com l'exemple y norma de les «Associacions de templança» dels payssos anglo-saxons. D'eixes primeres fulles ne tinch jo d'impreses en l'any 1845 a Zaragoza y a Lleyda...».

4. Jaume Collell, *Un bell exemple de lo que pot ser la propaganda religiosa per medi de la premsa* («La Veu del Montserrat», 18 de març de 1882).

5. També cal tenir en compte el paper cabdal exercit pel diari «El Correo Catalán» i la incidència i dinamisme d'altres publicacions, diguem-ne menors, com ara «Revista Franciscana», «El Mensajero del Sagrado Corazón de Jesús», «Revista Carmelitana» o els diferents butlletins de les associacions catòliques.

6. Vegeu Maties Ramisa, *Els orígens del catalanisme conservador i «La Veu del Montserrat» 1878-1900*. Eumo Editorial.

Vic 1985. (Vegeu el capítol II *Característiques de «La Veu del Montserrat»*).

7. En les festes en motiu de la inauguració de les obres de Ripoll es produí l'escena que relata Verdaguier a *En defensa pròpia*. Després de dinar, el bisbe Morgades s'aixecà del «lloc de la presidència i dirigint-se'm a mi, me posà al front una corona de llorer, dient-me commogut i plorant: Vos coronó en nom de Catalunya». (Jacint Verdaguier, *Obres Completes*. Editorial Selecta. Barcelona, 1974 (5a. edició). Pàg. 1217).

8. Cito del llibre de Josep Junyent i Rafart, *Jaume Collell i Bancells: Les campanyes patriòtico-religioses (1878-1888)*. Patronat d'Estudis Ausonencs. Vic, 1990. Pàg. 105.

Juan José Lahuerta: *Verdaguer, Gaudí i la producció simbòlica d'una burguesia catalana*, a Juan José Lahuerta (ed.): *Gaudí i el seu temps*, Instituts d'Humanitats — Barcanova, Barcelona 1990, pp. 101-141.

Aproximació minuciosa, i recolzada en una extensa bibliografia, a uns casos concrets d'un tema en el que encara hi ha molt a treballar: el del rerefons social —molt sovint determinant— dels orígens d'importants obres de creació de la cultura catalana moderna.

El discurs parteix de l'establiment d'una subtil relació entre els monuments a Colom, a Antoni López i a Joan Güell —els únics considerats moderns per crítics exigents de l'època com Josep Yxart—, situats als eixos viaris més significatius de la Barcelona més nova en aquella època.

L'autor veu en aquests monuments l'expressió de l'entroncament de la burgesia catalana més pròspera del moment amb interessos colonials. Això propiciaria, en el camp cultural, un espanyolisme vist amb òptica catalana, que contrasta amb el catalanisme sustentat anteriorment pels romàntics, i aquest canvi vindria a significar una mena de reconeixement, a Catalunya, de la importància essencial que els capitals ultramarins tingueren en el redreçament de l'economia del país. La relació temàtica entre els esmentats monuments dona peu a que l'autor desenvolupi el seu discurs.

En aquest context l'autor situa la gènesi de *L'Atlàntida* de Jacint Verdaguer, poema premiat als Jocs Florals de 1877, que ell valora en el seu aspecte de sublimació o justificació de l'origen de la fortuna dels López, als vaixells dels quals Verdaguer tingué l'oportunitat de viatjar molts cops pel futur marc del seu poema, l'Atlàntic. Verdaguer acabaria per estar al servei mateix de la família poc després que *L'Atlàntida* fos premiada. L'autor veu a Antoni López com un nou ric que —ahora que li és concedit el marquesat de Comillas— busca un altre tipus d'ennobliment, amb l'aquiescència del poeta, en aprofitar la gestació del gran poema, que el feia seu en pagar-ne l'edició.

En el mateix context, l'autor situa algunes interpretacions plàstiques d'episodis del poema verdaguerià a càrrec d'Antoni Gaudí a la finca Güell de Pedralbes —a la font del jardí, a la porta principal de la finca—, projectats el 1884. L'autor ho interpreta com un monument quasi secret que Eusebi

Güell —fill del Joan Güell del monument— aixecava a Antoni López, el seu sogre —no cunyat—, mort l'any abans. Si López havia fet seva extrovertidament *L'Atlàntida*, Güell ara la reprenia i, de la ma de Gaudí, la introvertia.

En definitiva l'autor fa un exercici brillant, sempre al límit de les possibilitats reals dels esdeveniments, límit que de vegades potser depassa, com en la lectura, crec que excessiva, que fa del significat profund de l'arc parabòlic de Gaudí. Tampoc no acaba d'encaixar del tot l'esquema que l'autor fa quan presenta els López com promotors de la modernitat artística, enfront de l'academicisme de la cultura oficial, ja que llur arquitecte «insignia», que no hem d'oblidar que era Joan Martorell, no admet en realitat una lectura més «progresista» que Elies Rogent, que segons l'autor —a la meua manera de veure, equivocadament— seria el prototipus de l'arqueologisme oficial.

En tot cas, en arribar a aquest punts del treball, els fils del raonament es fan tan fins que perden la consistència que cal per tramatar arguments veritablement sòlids.

El treball passa del general al particular, i en el trajecte el fil inicial de la història bastida per l'autor sembla difuminar-se una mica. A la meua manera de veure, a part de la seva temàtica específica, el treball té l'interès que deixa oberta i sense conclusió una molt suggestiva via d'investigació: la dels orígens, límits i significació d'aquella especial versió de l'espanyolisme cultural patent a la Catalunya pre-modernista. Era

aquell mateix particular hispanisme que, a part d'alentar la redacció de *L'Atlàntida* (1865-78) o l'erecció d'un monument a Colom (1882-88), havia introduït al carismàtic edifici neo-romànic de la Universitat el mudejarisme del Paraninfo (1870-80), inspirava a Domènech i Montaner la recerca d'una «arquitectura nacional» espanyola el 1878, o generava empreses culturals mixtes catalano-castellanes com la de la Biblioteca Arte y Letras (1882-83).

Serà bo algun dia aprofundir en tot això i veure si, a part de servir d'aval al colonialisme català a Amèrica, tan important en la formació de noves fortunes del país, aquest espanyolisme té altres orígens i conseqüències, que ajudin a conèixer millor el que segurament és el màxim tabú de la cultura catalana moderna: el de la seva implicació en la cultura espanyola.

Francesc Fontbona